

Plan van Aanpak “Realisatie Nieuwe Energie Steenwijkerland”

Steenwijk, 11 januari 2016

Inhoudsopgave

1. Inleiding	3
2. Inwoners en ondernemers	7
3. Nieuwe energie.....	8
4. Realisatie van de deelpakketten.....	10
Deelpakket 1: Particulieren.....	10
Deelpakket 2: “Steenwijkerland in de Zon”	10
<i>Zonneparken</i>	11
<i>Zon op bedrijfsdaken</i>	12
<i>Zon op maatschappelijk vastgoed</i>	12
Deelpakket 3: <i>Monovergisting: 300- 600 monovergisters (1328 TJ)</i>	15
Deelpakket 4 Nieuwe energie uit afval.....	15
Deelpakket 5 Innovaties in de regio	16
5. Planning werkzaamheden	17

1. Inleiding

In het collegeprogramma 2014-2018 “Verantwoord Anders” over duurzaamheid het de volgende beschreven:

Bij alles wat de gemeente doet moet aandacht zijn voor de gevolgen die dat heeft voor duurzaamheid. In de voorbereiding van plannen en beleid kijken we systematisch naar een verantwoord evenwicht tussen de ecologische, economische en sociale aspecten daarvan. Door onze hulpbronnen en onze natuurlijke omgeving te respecteren willen we ervoor zorgen dat deze ook voor volgende generaties behouden blijven: voldoen aan de behoeften van het heden zonder het vermogen van toekomstige generaties om in hun behoeften te voorzien in gevaar te brengen (rentmeesterschap). Als voorbeeld noemen we onze inzet om zonnepanelen te plaatsen op gemeentelijke gebouwen.

In 2012 is een extern onderzoek gedaan naar de kansen die er liggen op het gebied van nieuwe energie. Het onderzoek is ingegeven door de noodzaak voor de overheid om te komen tot de verduurzaming van onze energievoorziening. De recente klimaatop in Parijs heeft deze noodzaak nog eens onderstreept en bevestigt de weg die we als gemeente in maart 2013 zijn ingeslagen met het vaststellen van de Notitie Nieuwe Energie.

De inzet van de door de raad vastgestelde Notitie Nieuwe Energie luidt: *“De gemeente Steenwijkerland zet met vervoer een ambitie neer dat in 2020 in de gemeente een volume aan nieuwe energie wordt opgewekt ter grootte van het huishoudelijk energiegebruik in de gemeente”.*

De notitie beschrijft een strategische routekaart tot 2020, waarin wordt aangegeven waarop de gemeente kan inzetten om de huidige ambitie rond duurzame energieopwekking te halen. De korte termijn kansrijke opties en de toekomstige kansen zijn uitgewerkt in deelpakketten. Hierbij is in eerste instantie gekeken naar datgene dat al is ingezet in Steenwijkerland, waarbij we ervan uitgaan dat dit de komende jaren wordt voortgezet en uitgevoerd. Dat zijn de deelpakketten 1 t/m 4. Daarbij dient te worden opgemerkt dat het slagen van bio-energie initiatieven sterk afhankelijk is van consistent en constructief rijksbeleid.

Toekomstige kansen liggen bij de samenwerking met bedrijven op de bedrijventerreinen en in de samenwerking in de regio. In de Notitie Nieuwe Energie is ook rekening gehouden met de veranderingen in de toekomst rond de energie transitie.

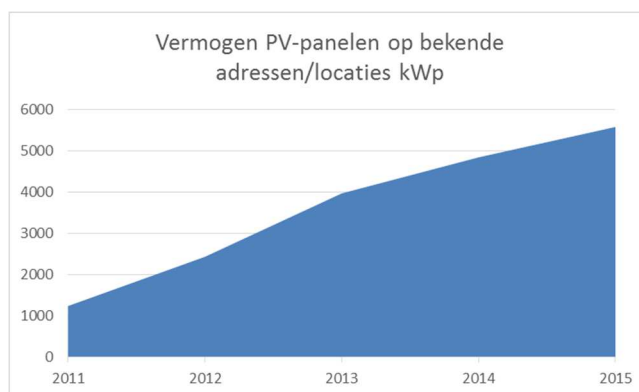
Doel van dit voorliggende plan van aanpak Realisatie Nieuwe Energie is:

- Inzicht krijgen in de te nemen stappen om te komen tot de realisatie van nieuwe energie in Steenwijkerland;
- Inzichtelijk maken van een planning in het komend jaar om te komen tot verschillende business cases per onderdeel.

Het plan van aanpak wordt ter kennisname voorgelegd aan het college en aan de raad. In de loop van 2016 wordt een businesscase aan de raad voorgelegd waarna de besluitvorming over budget en locatie per deelproject kan plaatsvinden.

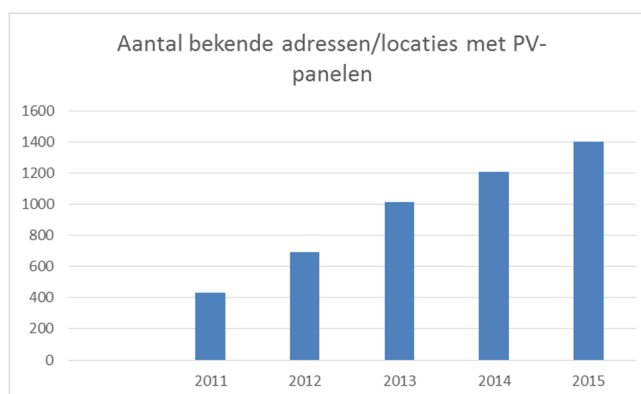
Waar staat de gemeente ten opzichte van 2013

De afgelopen periode (van 2013 tot en met 2015) zijn met de aanwezige middelen stappen gezet die bijdragen aan het realiseren van de doelen zoals geformuleerd in de Notitie Nieuwe Energie. De gemeente heeft hier voornamelijk een faciliterende houding aangenomen. Dit heeft onder andere geresulteerd in een toename van het geplaatste vermogen aan zonnepanelen (PV). Onderstaande grafiek 1 laat de gerealiseerde stijging zien:

Grafiek 1 Vermogen geïnstalleerde PV-panelen Steenwijkerland; Het Productie Installatie Register (PIR, website www.energieleveren.nl). Peildatum van de meest recente gegevens is 30 juni 2015.

Het beeld in bovenstaande grafiek wordt ondersteund door het aantal aansluitingen van zonnepanelen in onze gemeente, zie grafiek 2.

Grafiek 2 Aantal PV-aansluitingen in Steenwijkerland.

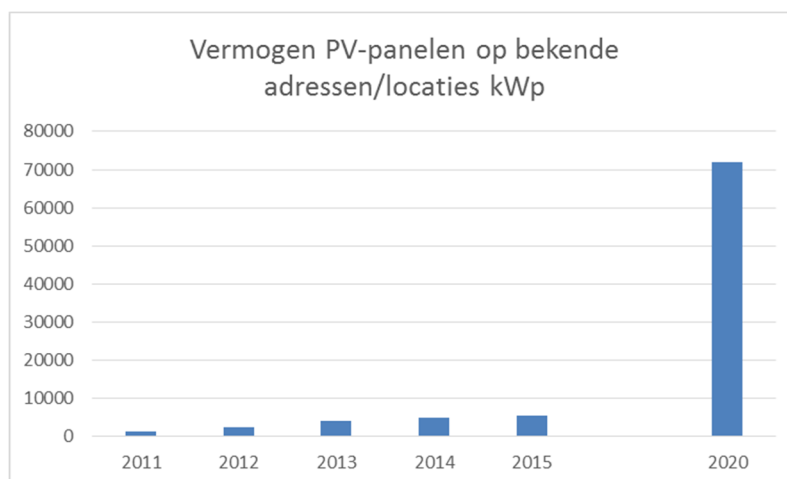
Wat zijn de doelen die door de raad zijn vastgesteld:

Om in 2020 energieneutraal te kunnen zijn is het volgende volume nodig: “Om met lokale Nieuwe Energiebronnen een volume te realiseren ter grootte van het huishoudelijk energiegebruik in Steenwijkerland, moet 1.551 TJ Nieuwe Energie worden opgewekt. Dat is 39% van het totale energiegebruik in de gemeente”

De Notitie Nieuwe Energie maakt inzichtelijk dat Steenwijkerland een stevige ambitie heeft en serieuze stappen moet zetten om resultaat te gaan boeken en om in de buurt te komen van haar vastgestelde ambitie. In de notitie van 2013 wordt het volgende beschreven: “Ter illustratie van de omvang van de doelstelling 1.551 TJ is in de Notitie de volgende onderverdeling gemaakt: 223 TJ elektra en 1328 TJ thermisch.

- ➔ 223 TJ komt overeen met 56 ha zonnepanelen of 9 windturbines á 3MW (= 14%)
- ➔ 1328 TJ thermisch, tussen 300 en 600 monovergisters (= 86%)

In onderstaande grafiek 3 is indicatief inzichtelijk gemaakt welke doelstelling de gemeente zichzelf heeft opgelegd met betrekking tot PV-panelen.

Grafiek 3 Huidig productie en de doelstelling van 2020, in PV-panelen

De realisatie van thermische energie kent een nog hoger ambitieniveau. In december 2015 zijn er in de gemeente Steenwijkerland 418 landbouwbedrijven (bron: CBS). Dit zou betekenen dat minimaal elke veehouder in de gemeente een monovergister dient te plaatsen. Vooralsnog lijkt dit doel weinig realistisch. Dit betekent dat de ambities moeten worden bijgesteld of dat er moet gezocht worden naar andere vormen van nieuwe energie.

Aanvullende doelen Notitie Nieuwe Energie

De raad heeft recentelijk een drietal moties aangenomen ter ondersteuning van het ingezette beleid. Het betreft:

- Motie van de VVD op 1 juli 2014: "Zonnepanelen op overheidsgebouwen", deze komt terug bij deelpakket 2 op pagina 14.
- Motie van CU/ PvdA 2015/51 "Kennisdelen in de regio", deze komt terug bij de behandeling van deelpakket 5 op pagina 16.
- Motie 2015/51 van BGL en CPB "Verpachten van dakoppervlakken", deze komt terug bij deelpakket 2.

De invulling van de moties wordt in de verschillende onderdelen van dit plan van aanpak meegenomen.

Uitvoering

In de notitie worden een vijftal deelpakketten benoemd. De deelpakketten krijgen een impuls door aanvullende inzet van een projectleider Nieuwe Energie in de gemeente Steenwijkerland. Dit wordt gecombineerd met het recent gestarte Samenwerkingsverband Noord West Overijssel. Hierin wordt gezocht naar onderlinge versterking en kennisdeling in de regio. De dubbelslag (gemeentelijke en regionaal) die hierin wordt gemaakt, stimuleert een effectieve aanpak en leidt tot lagere ondersteuningskosten.

Het Energieloket Duurzaam Steenwijkerland is verantwoordelijk voor de deelpakketten 1 en gedeeltelijk 2.

De uitvoering van deze notitie richt zich op:

- (Gedeeltelijk) Deelpakket 2 projectmatige realisatie van zonneparken, grond én gebouw gebonden.
- Deelpakket 3, Stimulering bio-energie
- Deelpakket 4, Stimulering energie uit afval
- Deelpakket 5, Innovaties in de regio

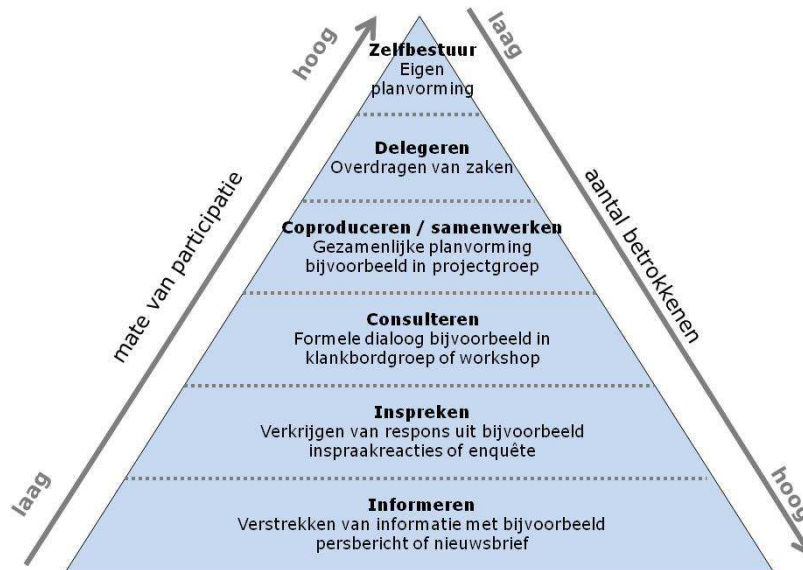
Leeswijzer

Hoofdstuk twee beschrijft hoe de belangrijkste actoren de inwoners en de ondernemers, worden benaderd en betrokken. Hoofdstuk drie gaat in op het beleid in grote lijnen en de financieringsmogelijkheden. In hoofdstuk vier worden de deelpakketten uitgewerkt en aangegeven welke stappen gezet gaan worden en wie daarin de strategische partners zijn. Hoofdstuk vijf geeft een globale planning van de te nemen vervolgstappen.

2. Inwoners en ondernemers

De initiatieven (zoals beschreven in de deelpakketten) die door de raad zijn vastgesteld en in onderliggend plan van aanpak worden uitgewerkt, hebben gemeen dat gezocht dient te worden naar draagvlak en betrokkenheid.

De mate van participatie van inwoners en ondernemers wordt in onderstaande weergave inzichtelijk gemaakt. Het doel van de participatie van inwoners en ondernemers in de realisatie van duurzame energie, sluit aan op het collegeprogramma 2014-2018. "Het samen realiseren van een verdere verduurzaming van Steenwijkerlandse samenleving".

Afbeelding 1; een weergave van burgerparticipatie

Met inwonersbetrokkenheid wordt bedoeld actieve deelname aan projecten. Het doel hierbij is om duurzaamheid niet alleen een politiek-bestuurlijk karakter te geven, maar juist de inwoners en ondernemers in Steenwijkerland te verbinden met een duurzame samenleving.

Een vergelijking die met andere projecten in het land kan worden gemaakt zijn energiecoöperaties. Een energiecoöperatie bestaat uit een bestuur met leden, de top van bovenstaande piramide. Het bestuur draagt de verantwoordelijkheid voor een productie-eenheid, bijvoorbeeld een zonnepark. De leden hebben de mogelijkheid te participeren met hun kennis en/of financiële inbreng. Participatie door lidmaatschap, aandelenuitgifte en/of ander hybride vormen zijn mogelijkheden die nader worden onderzocht.

Een alternatieve vorm kan zijn dat de organisatie door de markt wordt opgepakt, zij vormen dan de top. Het plan van aanpak richt zich op deelname door inwoners en ondernemers. De verschillende pijlers in het collegeprogramma 'Verantwoord Anders', komen samen in de wijze waarop de inwoners en ondernemers worden betrokken. De bestaande netwerken worden hier actief voor benaderd en uitgedaagd om mee te denken en te handelen.

De verschillende fases die in bovenstaande piramide worden benoemd, maken dat de gemeentelijke rol ook kan veranderen per fase. We denken hierbij aan de regierol, de faciliterende rol, de rol van bevoegd gezag en de rol van belanghebbende. In de communicatie met de verschillende actoren is het van belang de rol te benoemen die de gemeente wenst aan te nemen in die fase. Een praktische rol die de gemeente past, is de invulling van het secretariaat en/of de communicatie bij aanvang van een energiecoöperatie.

3. Nieuwe energie

De voortkomende acties uit dit plan van aanpak zijn gericht op het behalen van de ambities. De onderverdeling in de realisatie opties is als volgt:

Deelpakket 2: “Steenwijkerland in de Zon” → ambitie: 56 ha (223 TJ)

Deelpakket 3: Stimulering bio-energie waaronder monovergisting → ambitie: 300- 600 monovergisters (1328 TJ)

Deelpakket 4: Nieuwe energie uit afval waaronder riothermie

Deelpakket 5: Innovaties in de regio

Beleid

De aanleg van zonnepanelen (c.q. PV-panelen) heeft de afgelopen jaren een enorme groei doorgemaakt. PV-panelen verschijnen op daken van woningen, scholen, gemeentelijke gebouwen en bedrijven. Aangezien zonnepanelen zo'n dertig jaar mee gaan, is het belangrijk zorgvuldig af te wegen waar en hoe zonnepanelen worden geplaatst.

Met de “Ladder van zon” zijn de mogelijkheden op een rij gezet. De “Ladder van zon” is afkomstig uit de visie van Natuur en Milieu Overijssel op zonnepanelen en duurzaam ruimte gebruik. Het uitgangspunt is ruimtelijke kwaliteit en zuinig, meervoudig ruimte gebruik. Dat laatste betekent dat zonnepanelen bij voorkeur worden gecombineerd met andere functies, zoals een dak of parkeergarage.

- 1^e trede Zon op eigen dak
- 2^e trede Zon op daken van bedrijven
- 3^e trede Zon op gemeenschappelijke gebouwen
- 4^e trede Zon op infrastructurele werken
- 5^e trede Zon op braakliggende gronden op bedrijventerreinen
- 6^e trede Zon op percelen in het landelijk gebied

In onze gemeente kunnen wij daar nog een 7^e trede aan toevoegen: Zon in het Nationaal Landschap. Hierbij wordt de optie van PV-panelen op water ook benoemd.

Financiering

Het doel in dit plan van aanpak is om het percentage huishoudelijk energieverbruik duurzaam te produceren. Hierbij wordt gezocht om nieuwe energie te produceren tegen maatschappelijk acceptabele kosten. Maatschappelijke kosten zijn onder andere de directe bijdrage vanuit de gemeente.

Voor de financiering van het gestelde doel wordt gekeken naar de volgende kansen (in willekeurige volgorde):

- Energiefonds Overijssel
- Gemeente Steenwijkerland
- Provincie Overijssel
- Investeringsfondsen
- Stimuleringsregelingen en fiscale regelingen van het Rijk
- Crowdfunding
- Energie Coöperatie, inbreng leden

Gezien het belang van de rijksregeling SDE+ wordt deze hier nader toegelicht. Het Rijk kent diverse regelingen die de inzet van nieuwe energie stimuleren, zoals de Regeling verlaagd tarief (ook bekend als Postcoderegeling) en de SDE+.

De SDE+ kent voor 2016 een budget van € 8,5 miljard. Een substantieel bedrag dat beschikbaar is voor de behalen van het Energieakkoord. "Zon-PV projecten kunnen alleen in aanmerking komen voor SDE+ -subsidie indien zij over een grootverbruikersaansluiting (gaan) beschikken. Deze voorwaarde is gesteld om te voorkomen dat SDE+ projecten met een kleine omvang onbedoeld de voordelen van meerdere regelingen genieten. ...Voor zon-PV projecten waarbij een aanvrager, verdeeld over meerdere aanvragen, meer dan 500 kWp aanvraagt zal ook een haalbaarheidsstudie verplicht zijn." (Kamerbrief 7 december 2015, Stimulering van hernieuwbare energieproductie in 2016).

De SDE+ kent in 2016 twee openstellingsrondes. De eerste ronde is van 1 t/m 31 maart 2016 met een budget van € 4 miljard. Het zal de gemeente Steenwijkerland niét meer lukken om in de eerste ronde een aanvraag in te dienen. De focus zal dus liggen op de tweede ronde, deze is van 30 augustus t/m 29 september 2016. De zogenaamde verplichtingenruimte voor deze termijn zal worden bekendgemaakt door de minister voor 1 juni 2016.

Het vergt een aanzienlijke inspanning om te voldoen aan de voorwaarden van de SDE+ om in september 2016 een gedegen aanvraag in te kunnen dienen. Onderdeel van het Plan van aanpak is het inzichtelijk maken van de risico's en daarmee te analyseren of deze tweede termijn van 2016 realistisch is.

De belangrijkste voorwaarden zijn:

1. In het bezit zijn van een Omgevingsvergunning
2. Eigendom van de grond dan wel een verklaring van de eigenaar kunnen overleggen.

De realisatie van nieuwe energie vraagt om de bundeling van verschillende financiële bronnen om te komen tot een gedragen en te financieren project. In uitvoeringsfase wordt de aanvraag van financiering waaronder de SDE+ uitbesteedt (c.q. aanbesteedt) aan een derde partij die tevens verantwoordelijk is voor het beheer van de op te richten installatie.

Ter vergelijking het zonnepark op vliegveld Ballum (gemeente Ameland). Het zonnepark kent een investeringsbedrag van € 7-7,5 miljoen. In onderstaande tabel 1 is procentueel weergegeven welke middelen zijn gebruikt bij dit project. De tabel kan indicatief worden gebruikt.

Zonnepark vliegveld Ballum	investering	financiering
	%	%
Bouw park	84	
Kabel (aansluiting)	10	
Ontwikkeling	4	
Ruimtelijke inpassing	2	
Waddenfonds		36
Provincie Fryslan		5
Eneco, AEC, gemeente		14
Bankfinanciering		45
totaal	100	100

Tabel 1: Overzicht van kosten en baten Zonnepark vliegveld Ballum

4. Realisatie van de deelpakketten

Het realiseren van de ambitieuze doelstelling kan niet zonder inzet van mens en middelen. Het werken naar een projectmatige structuur waarin werkzaamheden worden versterkt en versneld, is van belang.

De afgelopen periode zijn de volgende stappen gezet:

- Fase 0: Aanstellen externe projectleider nieuwe energie
- Fase 1: De projectleider stimuleert initiatieven door het voeren van gesprekken met koplopers en/of kennisdragers in de gemeente
- Fase 2: Er wordt proactief gezocht naar externe kennisdragers en ervaringsdeskundigen
- Fase 3: In samenspraak met een projectteam bestaande uit interne en externe vertegenwoordigers wordt een haalbaarheidsonderzoek uitgevoerd, de financiering van het haalbaarheidsonderzoek wordt, zoveel als mogelijk, extern gevonden. De uren inzet van de interne vertegenwoordiging wordt hierbij als co- financiering ingebracht
- Fase 4: Het opstellen van een projectplan c.q. businesscase, met de uitwerking van de voorwaarden op het gebied van:
  - Participatie
  - Ruimtelijk inpassing
  - Financiering
  - Ambtelijke ondersteuning
- Fase 5: Het behandelen van een positieve businesscase in de gemeenteraad
- Fase 6: Het ten uitvoer brengen van de businesscase in 2018

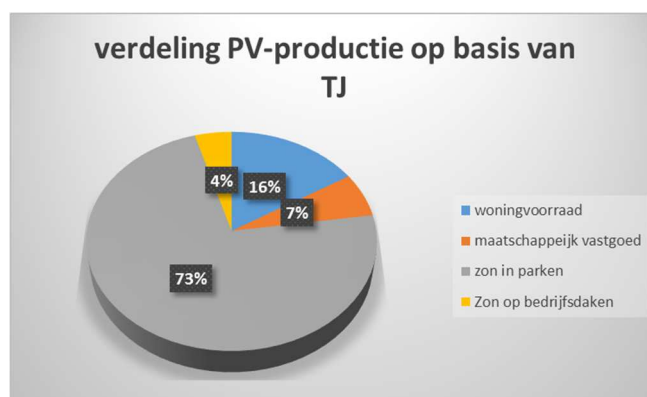
In onderstaande paragrafen wordt per deelpakket een toelichting gegeven over de huidige status in de uitvoering.

Deelpakket 1: Particulieren

De inzet in tijd en middelen voor de particuliere sector wordt gedaan vanuit Duurzaam Steenwijkerland en het Energieloket 2.0. De raad is in november 2015 geïnformeerd over de voortgang en inhoud.

Deelpakket 2: “Steenwijkerland in de Zon”

De opgave voor de gemeente is groot zoals meerdere malen gesteld, er is een hoog ambitieniveau. De opgave in 2013 is door de raad uitgesplitst in elektra (14%) en thermisch (86%) Voorgesteld wordt om het deel elektra op te wekken met zon PV. In onderstaand overzicht, grafiek 4, staat een verdeling van de mogelijke toepassing van zon in de gemeente. Duidelijk blijkt dat de inzet van grootschalige zonneparken noodzakelijk is om de doelstelling uiteindelijk te kunnen realiseren.

Grafiek 4; Indicatie van de verdeling van de zoncapaciteit

Zonneparken

Gezien bovenstaand overzicht in grafiek 4, gecombineerd met grafiek 3, is de keuze gemaakt om stevig in te zetten op de realisatie van zonneparken in onze gemeente. Voor het onderdeel zonneparken zijn fase 1 en 2 reeds doorlopen en is fase 3 gestart. Naast de financiële en ruimtelijke consequenties van de locatiekeuze speelt hierbij de aansluiting op het 110 kV-netwerk een grote rol. De gemeente heeft twee van deze aansluitlocaties op haar grondgebied. Dit zijn het Bedelaarspad te Onna en de Noordwal in Vollenhove. Daar waar zonneparken gesitueerd kunnen worden, nabij deze locaties, kan op voorhand worden bespaard op de kosten. Zoals blijkt uit tabel 1 is dit ongeveer 10% van de realisatiekosten.

In het kader van een tweede ronde tafel bijeenkomst (2 oktober 2015) met woningbouwcorporaties, de Rabobank en Rendo is de intentie uitgesproken om te komen tot een zonnepark in Steenwijkerland. De ronde tafel bijeenkomst krijgt een vervolg op 13 januari, hierbij zal tevens gedeputeerde Liefers aanwezig zijn.

Om in aanmerking te komen voor een (noodzakelijke) SDE+ subsidie is het van belang dat de gemeente hiervoor een grondpositie en een omgevingsvergunning organiseert. Voor deze fase, in het kader van de haalbaarheidstoets voor grootschalige parken, zijn de volgende locaties in beeld:

- voormalig bedrijfsterrein Betap/Crilux
- Woldmeentherand, ten noorden van de Dyka
- De Schans

Na het collegebesluit in januari 2016 wordt een nadere verkenning gedaan naar de drie genoemde locaties. Naast initiatieven waar vanuit de overheid actief op wordt ingezet, zijn ook particuliere initiatieven wenselijk. Gelet op de geformuleerde ambitie past het ook daarvoor open te staan.

Het projectteam bestaat uit Rendo, Woonconcept, Eneco, Energiecoöperatie i.o. (nog te zoeken), de Rabobank en de gemeente Steenwijkerland. De gemeente zal als projectleider optreden en het projectsecretariaat uitvoeren. De inzet van de leden van het projectteam zal gebeuren zonder onderlinge verrekening van de inzet van de deelnemers.

Zon op bedrijfsdaken

Om projectmatig zon op bedrijfsdaken (industrie, MKB en landbouw) te kunnen realiseren is het van belang draagvlak en betrokkenheid bij het bedrijfsleven te organiseren. Zonnedaken, verspreid over de gemeente, kennen een aantal technische voordelen. De Business Club Steenwijkerland en LTO Noord zijn hiervoor bij uitstek geschikte partijen.

Fase 1 heeft zich dan voornamelijk gericht op samenwerking met de Business Club Steenwijkerland. Hier is uit naar voren gekomen dat binnen het bedrijfsleven gezocht dient te worden naar een natuurlijk moment om te kunnen investeren. Tegelijkertijd geven lokale ondernemers het signaal af dat zij nog dagelijks te maken hebben met de terugval in de economie. Hierdoor is de investeringscapaciteit en bereidheid laag. Indien een natuurlijk moment zich voordoet, dient hier actief op te worden ingespeeld van uit de gemeente en het bedrijfsleven.

De aanlegroute is divers, maar dient te leiden tot een integrale aanpak. Bijvoorbeeld;

- In 2024 moet het asbest op de bedrijven zijn gesaneerd. Ten gevolge van deze maatregel ontstaat er een nieuwe bouwstroom in de gemeente. In combinatie met het project "Asbest bij bedrijven" van de provincie Overijssel worden nu initiatieven ontplooid om bedrijven te werven voor deelname. Ten gevolge van de verbouwing c.q. sanering kan geïnvesteerd worden in nieuwe daken en of gevels. Hier dient te worden ingezet op combinatie van aspecten. Werk met werk maken en slim combineren.
- Kijkend naar de bedrijfsterreinen en de levensduur van de aanwezige daken op de panden, blijkt dat meerdere bedrijven de komende periode van vijf jaar waarschijnlijk een nieuwe dakbedekking gaan plaatsen, ten gevolge van de technische afschrijving.

Het is de bundeling en de projectmatige aanpak die leidt tot een projectorganisatie, die bijdraagt aan de realisatie van de doelstellingen van de gemeente. Het in regionaal verband aansturen is hierin een optie. De afname van de stroom kan lokaal plaatsvinden, al dan niet bij de deelnemende bedrijven en of bij burgers.

Het combineren van alle bedrijfsdaken en de samenwerking in de regio vereisen een projectorganisatie die hierop is ingespeeld. We zoeken daarbij actief naar samenwerking met en tussen de partijen. De eerste gesprekken met de Business Club Steenwijkerland hebben plaatsgevonden, vervolgstappen worden op korte termijn verwacht. De invulling van fase 2 vindt op dit moment plaats, waarbij gedacht wordt aan een kennisbijeenkomst over dit onderwerp met succesverhalen uit de regio dan wel het land.

Zon op maatschappelijk vastgoed

Zon op maatschappelijk vastgoed kan op basis van grafiek 4 een bijdrage leveren van 7% (15,61 TJ) dit komt overeen met 5.100 kWp. Ter vergelijking: een woning met 10 panelen heeft een capaciteit van 2.500 Wp (=2,5 kWp). De 7% op maatschappelijk vastgoed dus overeen met 2040 woningen met 10 panelen. Op grond van grafiek 2 blijkt dat het aantal aansluitingen sinds 2013 met 400 is gestegen. De realisatie van zon op maatschappelijk vastgoed kan dus een impuls geven.

Maatschappelijk vastgoed is in dit kader ingedeeld in sport, overheid en onderwijs. Het benutten van maatschappelijk vastgoed kent een dubbelslag. Naast de bijdrage aan de doelstelling gaat het hierbij ook om het effect naar de gebruiker en de doelgroep. De gebruikers ervaren de voordelen van nieuwe energie op “hun” gebouw in de exploitatiekosten. En het effect hiervan heeft een uitstraling en nemen ze mee naar hun eigen woon- en leefomgeving. Een inschatting van dit beoogd effect is niet te geven.

Zonnepanelen ten behoeve van veldverlichting bij sportverenigingen

Parallel aan het traject met het bedrijfsleven is een inventarisatie gestart bij de sportverenigingen (2 oktober 2015). Aanleiding is de subsidie van de NOC/NSF (uitvoering door RVO), waarbij investeringen met 30% subsidie worden ondersteund. De inschrijving startte op 4 januari 2016. Doel van de inventarisatie is het inzichtelijk maken welk energieverbruik is gekoppeld aan de veldverlichting.

Wij hebben de sportverenigingen in Steenwijkerland gevraagd om hun energielasten inzichtelijk te maken bij de gemeente Steenwijkerland. Doel hiervan was om gezamenlijk te zoeken naar financiering voor de benodigde investering om te werken aan een duurzame veldverlichting. Uitgangspunt is het helpen van de sportvereniging met het verlagen van de energielasten door het verduurzamen van de vereniging. Door een bundeling van de aanvraag kan de voorinvestering mogelijk via het Energiefonds Overijssel worden georganiseerd.

Op onze oproep hebben 14 van de 23 aangeschreven verenigingen gereageerd, twee van deze verenigingen hebben aangegeven de gegevens niet te willen c.q. kunnen verstrekken. Negen verenigingen hebben niet gereageerd. Het nu bekende verbruik over 2014 ligt op 140.000 kWh voor 12 verenigingen. Dit komt overeen met ongeveer 42 huishoudens met drie personen. Een marginale bijdrage op de doelstelling als geheel.

De impact op de doelstelling is dus beperkt. Toch neemt de gemeente een faciliterende rol aan. Dit door in 2016 een bijeenkomst te organiseren. De sportbestuurder wordt hiervoor uitgenodigd, samen met kennisdragers en organisaties die kunnen financieren of bereid zijn dit te organiseren. We nodigen hiervoor ook de KNVB, KNLTB en/of andere sportbonden uit. De gemeente brengt de sportbestuurders in contact met partijen die hier ervaring in hebben. Het is aan de vereniging stappen te zetten, al dan niet in samenwerking met andere verenigingen.

Zonnepanelen op overheidsgebouwen gebouwen (motie VVD 1 juli 2014, unaniem aangenomen)

In de raad van 1 juli 2014 is unaniem een motie aangenomen. Deze motie geeft het college de opdracht een verkennend onderzoek te doen naar 10 overheidsgebouwen en te kijken naar het rendabel implementeren van duurzame maatregelen vanuit het perspectief van de gebruikers en vastgoedeigenaren (geschiktheid zonligging, energieverbruik etc.). Gedacht kan worden aan het plaatsen van zonnepanelen. Daarbij is gesteld dat indien de berekeningen rendabel zijn en er voldoende draagvlak bij gebruikers is, het college met een voorstel dient te komen en dekking dient te vinden voor de benodigde investering.

Het onderzoek naar de verschillende gebouwen is in 2014 uitgevoerd door studenten van Saxion Hogeschool. Het resultaat is een inventarisatie van de verschillende mogelijkheden. De keuze van investeren is afhankelijk van de beoogde doelen en het te behalen rendement. De motie spreekt over een terugverdientijd van 15 jaar. Het uitgevoerde onderzoek biedt kansen om nader in te zoomen op de onderliggende locaties en per locatie een afweging te maken over de kosten en de baten. Dat betekent dat er maatwerk geleverd moet worden per locatie. De prioritering van de negen onderzochte gebouwen kan worden verkregen door te zoeken naar de verhouding tussen de geïnvesteerde Euro en het bereikte resultaat in bespaarde kg CO₂. In tabel 2 is de samenvatting uit het onderzoek uitgevoerd door Saxion studenten aangevuld met een kolom kg CO₂ besparing/geïnvesteerde Euro. Op korte termijn wordt een implementatievoorstel aan de raad voorgelegd.

Verduurzaming overheidsgebouwen in de gemeente Steenwijkerland, 15 januari 2015				
locatie	Aanbeveling A			CO ₂ /€
	investering	tvf	CO ₂	
		jaren	kg	
De Buuzepolle, Giethoorn	€ 51.346	15,76	7.000	0,14
Stadswerf "Groot Verlaat"	€ 109.929	16,21	13.000	0,12
Brandweerkazerne Steenwijk	€ 203.481	22,2	23.200	0,11
Kleedaccomodatie VV Steenwijk	€ 25.682	6,66	13.300	0,52
Kleedaccomodatie VV St'wold	€ 88.801	11,86	20.000	0,23
Gemeentehuis Steenwijkerland	€ 99.282	5,74	126.200	1,27
OW/ brandweerkazerne Vollenhove	€ 16.658	8,73	6.600	0,40
Gymlokaal Sint Jansklooster	€ 72.278	10,6	20.500	0,28
St. Omroep Steenwijkerland	€ 160.885	18,13	25.000	0,16
totale investering	€ 828.341		254.800	0,31

Tabel 2: Samenvatting onderzoek studenten Saxion, met toevoeging kolom CO₂/€

De mogelijkheden tot het verpachten, leasen of in eigen beheer realiseren van zonnepanelen op daken van maatschappelijk vastgoed worden in dit kader uitgewerkt en meegenomen. Hiermee wordt invulling gegeven aan motie 2015/51 van BGL en CPB. De meest optimale variant wordt daar ingezet waar van toepassing. De invloed van de gebruiker, gebouweigenaar en het optimum daartussen bepaalt uiteindelijk de te maken keuze.

Zonnepanelen op scholen

Op initiatief van Rabobank Meppel- Steenwijkerland- Staphorst wordt gekeken of we in samenspraak met de verschillende schoolbesturen kunnen komen tot een projectmatige aanpak van het plaatsen van zonnepanelen. Een combinatie met een educatieve invulling ligt hierbij voor de hand. In de fase 1 en 2 wordt in overleg met de gemeente getracht een gezamenlijke bijeenkomst van kennisdragers en schoolbesturen te organiseren.

Deelpakket 3: Monovergisting: 300- 600 monovergisters (1328 TJ)

“Bio-energie is aantrekkelijk omdat het in de mogelijkheid voorziet om in te spelen op het nieuwe mestbeleid...” Ook wordt in de notitie Nieuwe Energie gesteld dat de realisatie van monovergisters op termijn kansrijk lijkt. Voor monovergisters geldt de voorkeur om biogas op te waarderen tot groengas voor huishoudelijk gebruik.

De afgelopen jaren is er landelijk weinig initiatief genomen om te komen tot invulling, dit vanwege de wijzigingen in wet- en regelgeving en het niet kunnen realiseren van haalbare business cases. Uit een eerste inventarisatie met LTO Noord én met de Rendo blijkt dat de ontwikkelingen met betrekking tot monovergisting een hernieuwde impuls hebben gekregen.

De gemeente heeft in het verleden onderzoek laten uitvoeren naar een Groen Gas-hub in combinatie met een verzamel bio-gasleiding. Deze kennis, en het daardoor ontstane kennisnetwerk, vormen een voedingsbodem om de hernieuwde impuls in Steenwijkerland te laten landen. Daarnaast heeft minister Kamp, bij behandeling van de Rijksbegroting in september 2015, aanvullende middelen ter beschikking gesteld voor de realisatie van monovergisting. Aanvullende informatie kan worden gevonden in het nieuwsbericht van 21 november jl.

<http://nos.nl/artikel/2070546-koken-op-koeienpoep.html> .

Begin 2016 worden de mogelijkheden voor een samenwerking tussen LTO Noord, Rendo, de zuivelketen, Energiefonds Overijssel, de provincie Overijssel en/of andere actoren getoetst. Het project bevindt zich in fase 2, waarbij de gemeente vooralsnog de aanjager is. Een haalbaarheidsonderzoek om te komen tot de realisatie van een pilot is realistisch te noemen.

Deelpakket 4 Nieuwe energie uit afval

Riothermie is het oogsten van de restwarmte uit ons afvalwater. Deze techniek is in ontwikkeling en vraagt om inpassing op het juiste moment. De vervanging van rioleringen dient gepaard te gaan met een locatie waarbij er een continue warmtevraag aanwezig is. Een recent voorbeeldproject is het zwembad op Urk. Deze wordt voorzien van energie in combinatie met een warmte-koude-opslag in de bodem en riothermie in het hoofdriool. De verkregen informatie uit de bestaande cases in Nederland zal worden gebundeld. Indien toepassing mogelijk is in Steenwijkerland zal daar actief op worden ingezet.

Deelpakket 5 Innovaties in de regio

Een gebiedsgerichte aanpak en het organiseren van kennisontwikkeling betekent een dubbelslag. Deze waarde van deze kennisdeling is door de gemeenteraad (bij motie van CU/ PvdA 2015/51) benoemd. Gezocht is naar een actieve combinatie van het uitvoeren en het ontwikkelen van kennis. De aanpak zal een combinatie zijn met de Business Club Steenwijkerland en het Kennis Netwerk Steenwijkerland. De invulling van een kennisprogramma is erop gericht de toepassing van zon, biomassa, afval en andere vormen van nieuwe energie, laagdrempelig te maken voor het bedrijfsleven. Een totaalprogramma, waarbij de werving van deelnemers gecombineerd wordt met inzicht in de eigen bedrijfsvoering in relatie tot nieuwe energie en duurzaamheid. Succeservaringen uit andere regio's kunnen binnen deze samenwerking worden gedeeld. Bij vervangingsinvesteringen of nieuwbouw in het bedrijfsleven moet nieuwe energie en duurzaamheid actief worden meegenomen. De inzet van lokaal ondernemerschap is hierbij van groot belang om te kunnen sturen op een goed resultaat. De samenwerking met het Kennis Netwerk Steenwijkerland en de combinatie met Revitalisering 2.0 leidt hier tot een effectieve aanpak.

5. Planning werkzaamheden

In onderstaand schema is de beoogde planning 2016 weergegeven.

omschrijving	verantwoordelijk		kwartaal			
	project	bestuur	4	1	2	3
Zonneparken	JKS	ED				
<i>organisatie projectteam</i>	JKS					
<i>Vinden van een geschikte locatie</i>	JKS					
<i>Selectie van een ontwikkelaar</i>	JKS					
<i>Omgevingsvergunning aanvraag</i>	JKS					
<i>HBO financien</i>	JKS					
<i>SDE+ aanvraag</i>	JKS					
<i>Regeling Verlaagd Tarief</i>	JKS					
Aanbesteding	PM					
Realisatie	PM					
Zon op bedrijfsgebouwen	JKS	BCS				
Zon tbv veldverlichting	KvdV	SV				
inventarisatie bij de sport	JKS	ED				
informatieavond sport	KvdV	JW				
faciliteren sport bij vervolg	KvdV	JW				
Zon op overheidsgebouwen	DR	ED				
Particulieren						
invulling Energie loket	ST	ED				
Mono vergisting	PM	ED				
<i>project organisaite</i>	JKS					
<i>Haalbaarheidsonderzoek</i>	PM	LTO-N				
<i>Financiering</i>	PM	LTO-N				
<i>Uitvoering</i>	LTO-N	LTO-N				
Riothermie	RdJ	ED				
<i>kennisoverdracht bezoek aan Urk</i>	JKS					
<i>ism met NWO</i>	JKS					
Innovatie in de Regio deelpakket 5						
<i>kennisoverdracht</i>	RS	KNS				
<i>Kennisnetwerk</i>	RS	KNS				
<i>offerte verzoek</i>	JKS	KNS				
<i>financiering</i>	JKS	KNS				
<i>uitvoering</i>	RS	KNS				
informatie avond gemeenteraad	JKS	ED		26-jan		
Verklaring afkortingen	ED	Erik Dahmen				
	JW	Jaques Wagteveld				
	KvdV	Kor van der Velde				
	GS	Gerald Smilda				
	JKS	Jacob Klaas Star				
	BCS	Business Club Steenwijkerland				
	RS	Rene Sturre, bestuurslid KNS				
	KNS	Kennis Netwerk Steenwijkerland				
	ST	Sylvia Tees				
	SV	Sportverenigingen				
	DR	Djimmie Ruisch				
	RdJ	Robert de Jager				